

باموزیکولوژی و هدفهای آن آشنا شویم (۷)

تاریخچه مختصر موزیکولوژی تطبیقی وماخذ آن

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی

گفتیم که موزیکولوژی تطبیقی یکی از رشته‌های مهم تحقیقات موزیکولوژی است که متدی خاص خود دارد. اینک که تا اندازه‌ای به ماهیت این نوع موزیکولوژی پی برده‌ایم تاریخچه آنرا از آغاز تادیه دوم سده بیستم بطور مختصر شرح می‌دهیم.

در واقع پایه گذار مکتب موزیکولوژی تطبیقی دانشمندی انگلیسی بنام « الکساندر الیس »^۱ می باشد که در سال ۱۸۱۴ متولد شده و بسال

۱۸۹۸ در گذشته است. نخستین کار تحقیقی «الیس» درباره «گام های موسیقی ملل مختلف» بود که در سال ۱۸۸۵ در شماره ۳۳ مجله «انجمن هنری»^۱ در انگلستان به طبع رسید.

این کار تحقیقی در درجه اول شامل اندازه گیری کامل سازهای ملل غیراروپائی بود که بوسیله بومیان ممالک مختلف نواخته می شد و موسیقی آنان طبیعی ترین نوع موسیقی بشمار میرفت.

«الیس» علاوه بر تحقیق درباره سازها و فواصل موسیقی این ملل به کار مهم تری دست زد و آن آزمایش هائی بود که از شنوائی نوازندگان این سازها و بازگو کردن بعضی فواصل بوسیله آنان، بعمل آورد.^۲

لازم بیادآوری است که تحقیقات سیستماتیک الیس منحصر به موسیقی اقوام متمدن غیراروپائی بود و ارتباطی به موسیقی اقوام طبیعی و یا مللی که دارای تاریخ مستند نمی باشند، نداشت.

این رشته تحقیقات برای شناسائی موسیقی اقوام طبیعی کمک بزرگی بود، بخصوص از نظر شباهت بین سازها و بعضی از فواصل موسیقی این اقوام و ملل متمدن مشرق زمین سهم بسزائی داشت. با این همه مطالعات الیس نمی توانست ماخذی برای یکرشته تحقیقات بعدی در موزیک-ولوژی باشد، بلکه فقط جنبه راهنمائی داشت. اولین بار که موزیکولوژی تطبیقی کار خود را روی پایه و اساس محکمی استوار کرد و تحقیقات خود را بطور جدید تری ادامه داد زمانی بود که دستگاه فونوگراف اختراع شد و مورد استفاده دانشمندان موزیکولوگ قرار گرفت. در سال ۱۸۹۱ «گیلمان»^۳ آهنگ هائی را که یکی از محققین^۴ روی دستگاه فونوگراف ضبط کرده بود مورد استفاده قرار داد ولی چون آشنائی کاملی با روش کار موزیکولوژی تطبیقی

Journal of the Society of Arts - ۱

۲ - اصل مدارکی که الیس از تحقیقات خود بجا گذاشته، در دست نیست اما موزیکولوگ معروف آلمانی «کارل شتومپف» آنها را بتفصیل در جلد دوم مجله موزیکولوژی که سال ۱۸۸۶ انتشار یافت، ذکر کرده است. این مجله اینک بکلی نایاب می باشد.

W. Fewkes - ۴ B. J. Gilman - ۳

نداشت فقط به تحریر آن آهنگها اکتفا کرد. کم کم موزیکولوگ ها با اهمیت این دستگاہ پی بردند و آنرا وسیله ای برای ادامه کار تحقیقی خویش قرار دادند و با کمک آن حجم تحقیقات خود را بالا بردند.

در اثر فعالیت های خستگی ناپذیر موزیکولوگ های بزرگی مانند « کارل شتومپف » و « هورن بوستل » از همان آغاز کار موزیکولوژی تطبیقی به پیشرفت های بزرگی نایل شد و چون در اثر جمع آوری آهنگهای ملل مختلف مجموعه بزرگی گرد آمده بود، مسئولین امر بر آن شدند که محلی برای جمع آوری این مجموعه گرانها در نظر بگیرند. در آن زمان تحقیقات موزیکولوژی آنطور که باید و شاید معرفی نشده بود و کسی به این رشته نوظهور توجه نداشت، به همین جهت موزیکولوگ های آلمانی که مرکز کارشان در برلن بود این مجموعه را در انستیتوی روانشناسی دانشگاه برلن نگهداری کردند^۱.

در مورد فعالیت های آرشیو علمی فونوگراف برلن، « کارل شتومپف » مقاله جالب و مستندی نوشته و در آن برخی مطالب مربوط به روش مطالعات تطبیقی را بطرز آموزنده ای بازگو کرده است.

مدارک موسیقی که روی لوله های ضبطی فونوگراف ضبط شده بود، در آغاز کم بود ولی « شتومپف » در کتاب خود (« مبانی موسیقی »)^۲ که در سال ۱۹۱۱ منتشر گردید تعداد این لوله ها را سه هزار ذکر کرده است. این آهنگها که بوسیله اشخاص مختلف ضبط و جمع آوری شده بود ارزش علمی زیادی داشت زیرا این افراد قبل از شروع بکار با طرز جمع - آوری آهنگها آشنائی یافته بودند و بر اساس تعلیمات مخصوصی که یافته در این باره دریافت می نمودند اقدام به جمع آوری آهنگها می کردند.

چون لوله های ضبطی دستگاہ فونوگراف ادیسون دوام زیادی نداشت و در اثر کثرت استعمال فرسوده شده و یا می شکست، این فکر در برلن تقویت قبلا که از آن پس آهنگها را روی صفحه هائی که بادوام تر بود کپی کنند. به همین منظور ابتدا از صفحه هائی که جنس آنان از یکنوع ماده پلاستیکی

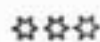
۱ - به بیوگرافی هورن بوستل در شماره ۴۷ مجله موسیقی مراجعه شود.

۲ - Die Anfänge der Musik

بود استفاده می کردند ولی بعدها این صفحه‌ها را از ماده بهتری که از جنس فلز بود می ساختند .

در اثر این تحولات از انهدام صفحه‌ها جلوگیری بعمل آمد و با کمی کردن آنها کمک ذی‌قیمتی به موزیکولوگ‌های نواحی مختلف آلمان شد زیرا پس از تهیه تعداد زیادی از آهنگهای ضبط شده ، آنها را به شهرهایی از قبیل لوبک ، لایپن ، کولن و استکهلم فرستادند و در این شهرها هم مانند برلن آرشیوهای متعددی تشکیل شد . اما از آنجا که موزیکولوژی تطبیقی هنوز آنطور که باید و شاید رواج نیافته بود و از طرف دیگر متخصصان آن از تعداد معدودی از دانشمندان مقیم برلن تشکیل یافته بود ، کار آرشیوهای شهرهای دیگر پیشرفتی نکرد و بررور ایام تعداد زیادی از صفحه‌های آنان از بین رفت ؛ ولی آرشیو فونوگراف برلن نه تنها اهمیت خود را از دست نداد بلکه روز بروز کاملتر و مجهزتر می شد تا آنجا که در اوایل سده بیستم آهنگهای بومی نواحی مختلف امریکا که مجموعه بزرگی بود بآن افزوده گردید .

در سال ۱۹۰۰ آرشیو دیگری در شهر وین بوسیله «اکسرنز» تشکیل شد . در این آرشیو مجموعه‌ای از آهنگهای محلی روی صفحه‌های فلزی ضبط شده بود . این صفحه‌ها مزایای زیادی داشت که مهم‌تر از همه آن بود که آهنگهای ضبط شده در روی صفحه‌های فلزی قابل انتقال بود و امکان داشت که آنرا روی لوله‌های ضبطی هم کپی نمایند . بعد از وین آرشیوهای مهمی نیز در فرانسه ، انگلستان ، روسیه و امریکا بوجود آمد که مورد استفاده همگان قرار می گرفت .

باید دانست که تنها ضبط و جمع‌آوری و نگهداری آهنگهای محلی نمی‌تواند مدرک قابل توجهی برای موزیکولوژی تطبیقی باشد بلکه تدوین آنها با اصول موزیکولوژیک و کار تطبیقی روی آنها مورد نظر است . ملودی آهنگ‌های محلی باید از لحاظ فواصل صداها نوت به نوت مورد توجه واقع گردد و ضرب صحیح آنها بایستی کاملاً مشخص شود . موزیکو -

لوگ‌ها در موقع نوشتن ملودی باید حتی المقدور از گوش و درک موسیقی خود کمک بگیرند و فقط در موقعی که با این وسایل ادامه کار میسر نیست می‌توانند از وسایل ماشینی استفاده کنند. بهمین جهت موزیکولوگ باید در امر نوشتن موسیقی سابقه زیاد داشته باشد و این عمل را با کمال دقت انجام دهد زیرا در اثر کوچکترین اشتباه ممکن است که بعضی از قطعات نوشته شده باهیچیک از فورم‌های ضربی و ملودیک مطابقت نکند.

یکی از صحیح‌ترین طرق تحریر موسیقی آن است که موزیکولوگ قبل از ساز یا سازهایی که موسیقی مورد نظر را اجرا کرده‌اند از نزدیک آشنا شود و در صورت امکان فواصل موسیقی و گامی را که در آن بکار رفته در یابد و شخصاً بنوازد. بهترین سازهایی که می‌تواند مورد استفاده موزیکولوگ ها قرار گیرد عبارت است از «سیلوفون»^۱، «متالوفون»^۲ و سازهای بادی محلی کشورهای مختلف.

این سازها در شمار سازهای طبیعی است و در بین مردم افریقا و استرالیا و امریکا و قسمتی از آسیا رواج بسیار دارد و چون از روزگاران پیشین در بین آنان رایج بوده است، مسلماً می‌تواند تا اندازه‌ای برای شناسائی فواصل طبیعی موسیقی این ملل مورد استفاده قرار گیرد. بقیه دارد

دکتر خاچی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی